

חוי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

עלון 94

בגליון השבוע

הלכות שבת • השימוש באילן בשבת • מלאכת מעמר

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להועץ במורה הוראה.

הלכות שבת

המטייל בחורשת עצים בשבת האם מותר לו לעצור לנוח ע"ג אחד העצים?

חז"ל אסרו להשתמש באילן בשבת, גזירה שמא יתלוש ממנו ענפים או עלים. ומשום כך אסור לעלות ע"ג אילן בשבת, ולא להשען עליו, ואיסור זה הוא בין באילן לח ובין באילן יבש (שו"ע סי' של"ו סעיף א', ומ"ב ס"ק ב').

אולם, כ"ז באילן או ענף שגבוה מן הארץ שלושה טפחים, אבל אם אינו גבוה שלושה טפחים מותר להשתמש בו, ואפילו בענף היורד מגובה העץ אל תחת לשלושה טפחים. והטעם, משום שכל שהוא בתוך שלושה טפחים לארץ הרי הוא כארץ עצמה (שם סעיף ב').

מה הדין אם כבר התישב על העץ, האם מותר לו לרדת?

אם כבר התישב על העץ תלוי בזה: שאם התישב על העץ בשוגג מותר לו לרדת, ואע"פ שבעת הירידה מן האילן הוא ג"כ משתמש באילן מותר לו לרדת, שהרי גם עצם הישיבה שלו על האילן היא השתמשות בו. אבל אם התישב במזיד, קנסוהו חז"ל שלא ירד משם עד מוצאי שבת (שם סעיף א' ומ"ב ס"ק ו'). והגרש"ז אויערבך זצ"ל צידד לומר, שאם יכול לקפוץ בפעם אחת מן האילן

עדיף שיעשה זאת משישאר על האילן ויעבור כל רגע על איסור (שמירת שבת כהלכתה פכ"ו הערה מ"ב).

שיחק בכדור והוא נחת ע"ג עץ או שיח גדול, האם מותר ליטלו משם?
בכלל האיסור להשתמש באילן הוא הנחת חפצים עליו, או נטילתם ממנו (עי' רמ"א שם סעיף א' ומ"ב ס"ק י"ב), ולכן אין ליטול את הכדור מן העץ בשבת.

האם מותר להתנדנד בשבת בערסל התלוי ע"ג העצים?

כתב השו"ע (סי' של"ו סעיף י"ג), "אסור להשתמש בצדדי האילן, אבל בצדדי צדדים מותר", פירוש שבכלל האיסור להשתמש באילן אסור חז"ל ג"כ להשתמש בצדדי האילן, והיינו כל דבר הנעוץ באילן או קשור בו או נשען עליו נקרא צדדי האילן ואסור להשתמש בו. כגון מסמר הנעוץ באילן או חבל הקשור בו או סולם המושען עליו - אסור לתלות דבר מה ע"ג המסמר או החבל, וכמו"כ אסור לטפס על הסולם. אולם אם היה דבר מה ע"ג המסמר הנעוץ באילן כגון סל התלוי בו, מותר להשתמש בסל זה, כיון שזה נחשב לצדדי צדדין [המתלה הוא צדדי האילן והסל התלוי עליו הוא צדדי צדדין].

ומעתה לנידון שאלתינו: יש לחלק בזה, שאם הערסל קשור באילן עצמו אסור להתנדנד בו שהרי משתמש בצדדי האילן. אבל אם הערסל קשור במסמר הנעוץ באילן מותר להתנדנד בו. ויש לדעת: שכל זה דווקא כשאין האילן מתנדנד מחמת השימוש בערסל, אבל אם האילן מתנדנד אסור בכל אופן להשתמש בערסל זה, כיון שהדבר כרוך באיסור טלטול מוקצה (מ"ב ס"ק ס"ג).

מלאכת מעמר

מלאכת מעמר היא אחת מל"ט אבות מלאכות, וענינה איסוף התבואה וקשירתה בעומרים. ובכלל זה כל איסוף של פירות לערימה או לתוך כלי.

האיסור מן התורה במלאכה זו ישנו רק כשמתקיימים ב' תנאים, א' בגידולי קרקע, ב' במקום גידולם.

אבל רבנן אסרו את הדבר גם בדברים שאינם גדולי קרקע, אם אמנם אוסף אותם במקום גידולם, והטעם מפני שדומה למעמר. והדוגמא שהביאו בגמרא לזה היא אסיפת המלח מבריכות הייבוש, שהמלח אינו גדולי קרקע אך אם אוספו מהבריכות הללו אסור, כיון ששם נחשב למקום גידולו.

הלכות שבת - המשך

מצד מלאכת מעמר אין בזה איסור שהרי אינם במקום גידולם. אלא שלכאן היה צריך לאסור זאת מצד עובדין דחול [וכמו שנתבאר לעיל לענין פירות שהתפזרו בבית], אולם כתב האליה רבה שמותר, מפני שאין עושין כן אלא לשמחה, והיינו שמשום כך אין בזה עובדין של חול שאי"ז נחשב טירחא לאנשים.

מה דין איסוף צעצועים שהתפזרו

בבית?

גם בזה אין איסור משום מלאכת מעמר וכנ"ל, וכתבו הפוסקים שאף משום עובדין דחול אין בזה, ואפילו במקום טורח גדול. והטעם, כיון שאין זה נראה כלל דבר הדומה למלאכת

השדה (ספר חוט שני להגר"ג קרליץ שליט"א ח"ב פרק כ"ג

סוף ס"ק א', וע"ע בספר אורחות שבת פ"ח הערה קכ"ו).

מלאכת מעמר, שהרי אינם במקום גידולם. אמנם אם התפזרו אחת הנה ואחת הנה ויש טורח באסיפתם, אסור לאספם משום "עובדין דחול" (עיין שו"ע ס' של"ה סעיף ה' שמביא דין זה בנתפזרו לו פירות "בחצר", ומשמע שבבית אין איסור, ועיין במ"ב סי' ש"מ ס"ק ל"ז שכתב שפירות שנתפזרו בבית אין איסור לאספם, אולם ציין לעיין בשו"ע בסי' של"ה ס"ה. ובחי אדם כלל י"ג ס"א מבואר להדיא שאף בבית ישנו איסור זה, וכן מבואר בא"ר שהובא לקמן שהתיר אסיפת הקליות שזורקין על החתן בבית הכנסת רק משום שנעשה לשם שמחה - ספר אורחות שבת פ"ח סעיף פ"ה והערה קכ"ו).

[אולם בספר אור לציון (ח"ב פרק מ"ג תשובה ז') כתב, שפירות שנתפזרו בבית אין איסור לאספם, שלא נאסר משום עובדין דחול אלא פירות שנתפזרו בחצר].

האם מותר לאסוף קליות ואגוזים וכדו' שנוהגים לזרוק על החתן בבית הכנסת?

אבל מלח שנתפזר במקום אחר מותר לאוספו (שו"ע סי' ש"מ סעיף ט' ובמ"ב ס"ק ל"ה ל"ו ל"ז). [ואסיפת דברים שלא ממקום גידולם מותרת, ואין בה איסור משום מלאכת מעמר, ואפי' בדברים שהם גידולי קרקע [ועי' להלן שיש פעמים שהדבר נאסר מטעם אחר] (מ"ב שם ס"ק ל"ז).

האם מותר לאסוף את הביצים מהלול לתוך כלי או תבנית?

הדבר אסור מדרבנן, שאמנם אין הביצים גידולי קרקע ומשום כך אין בזה איסור מן התורה, אך כיון שאוסף אותן ממקום גידולם הדבר אסור מדרבנן (אורחות שבת פרק י"ח סעיף פ"ב).

פירות שהתפזרו בבית האם מותר לאספם?

פירות שהתפזרו בבית ורוצה לאוספם לתוך כלי אין בזה משום

מרכז למודי דעת

מהיום תוכל לשלב למודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית למודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיניות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון

